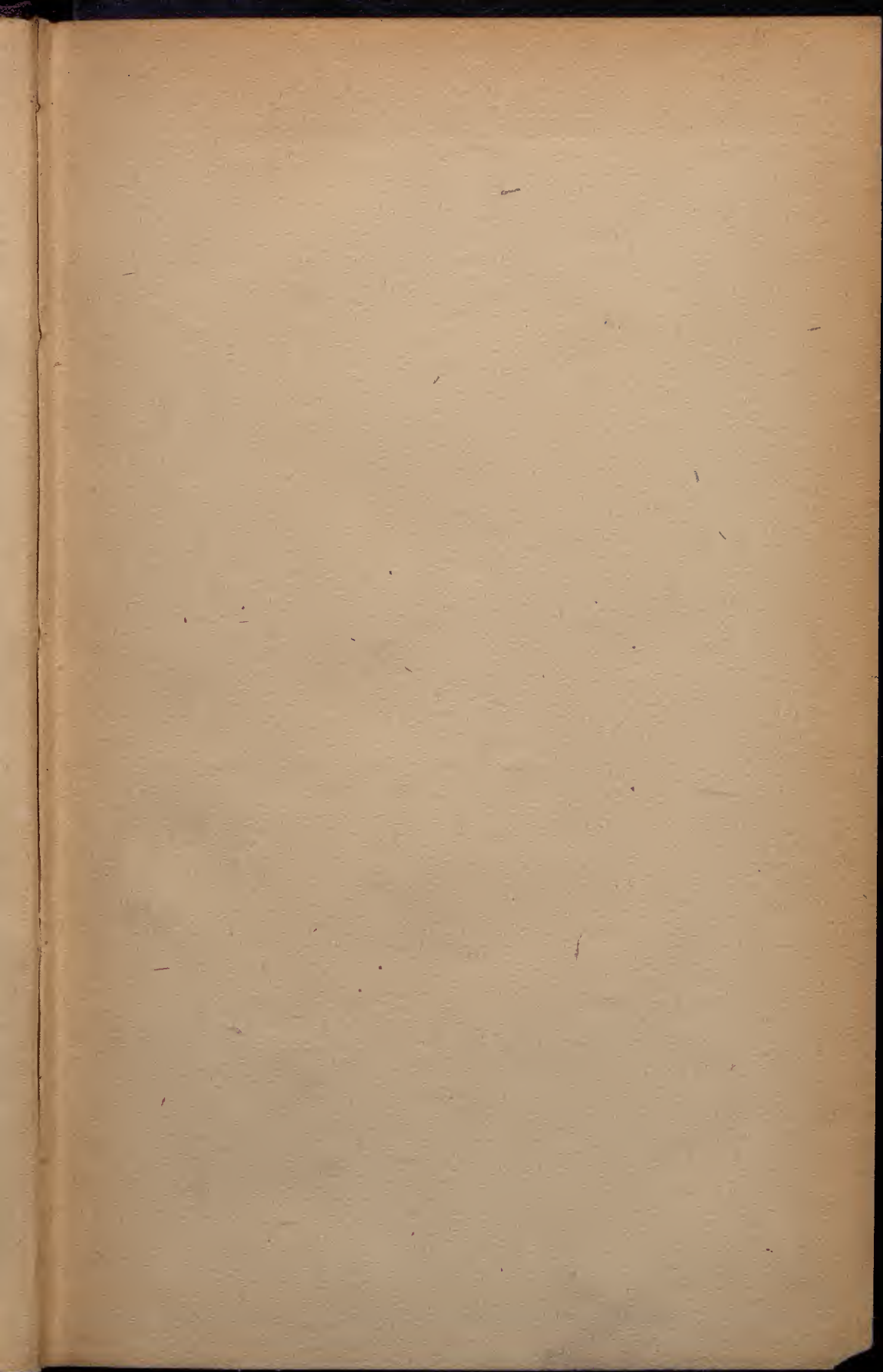

I-374

№ 1

ՅՈՒՆԻՍԵՐ

1891

Սմբատ Զաֆաղիգեան, Ազրիւրի գրական այրով:

Նոր տարուն (լանաստեղծ.)

Նամակ Յիսուսին

Սաղիւյի նամակը

Յոյս (պատկեր)

Կամքի ոյժը, Նապալէօն Բօնապարտ

Մ. Մ. յիշատակին (լանաստեղծ.)

Մարդասէր

Բանաստեղծ—Ուսուցիչ

Այծեմնիկ, Անի քաղաքի պաշարովք

Սկիւռներ

Վիլհելմ-Թէլ

Աղ. ժատուրեան

Վ. Փ.

Ա. Սարգսր

Զարուհի

Յ. Ղազարեանց

Լէօ

Սիրունի

Ս. Հակոբեանց

Լեւոնցի

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Զինատանի աւանդութիւններից

ԶԻԱՐԺԱԼԻՔ

Հանելուկներ, Ռերուս

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

„Աղբիւրի“ ներկայ №-1ը ուղարկեց միմիայն նրանց, որոնք նորոգել են իրանց բաժանորդագրութիւնը: **ՏԱՐԱԶ** շաբաթաթիթիւն լոյս կը տեսնի կիրակի ամսոյս 6-ին:

Ապառիկ բաժանորդագրութիւն, կամ մաս-մաս վճարելու պայմանով բաժանորդներ չեն ընդունուում, և խնդրում ենք մեր յարգելի գործակալներին ոչ մի բացառութիւն չառնել:

Խմբագրութիւնս պատւիրել է անցեալ 1890 թ. «Աղբիւրի և «Տարաղի համար ուկեգօծ պրոշնառոյի ջրնդ կազմելը, այնպէս որ ամեն մի հասարակ կազմարար և նոյն իսկ օրիորդներ և աշակերտներ կարող են հեշտութեամբ կազմել: «Աղբիւրի» այդպիսի կազմը 60 կ. արժէ, իսկ «Տարաղինը» 1 ը.: Նրանք, որոնք կրկամենան, հէնց կազմած բոլորովին պատրաստ ստանալ, թող բարեհաճեն իրանց ամբողջ տարւայ №№-ը, թէ Աղբիւրի և թէ Տարաղի ուղարկել մեզ և մենք բոլորովին կազմած, պատրաստ կուղարկենք ըստ պատկանելոյն: Այս գէպքում միայն պէտք է աւելացնել 40 կ. ճան.—ծախք:

Խմբագրութեանս գրասենեակում «Աղբիւրի» Անտուսի պրոշն պրէմիալի համար պատրաստի կան 1 ը. սկսած շրջանակներ:

Ա Ղ Բ Ի Ի Ր

ՄԻԱՄՍԵԱՅ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ

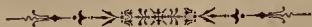
ԵՒ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ԻՆՏԵՐՈՒԿՏՈՐ

№ 1

Յ Ո Ւ Ն Ի Ա Ր

ԹԻՓԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ «ԱՐՕՐ» Տ. ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

ԳՕԻՑԻՃԱԿԻ և ՅԱՐԵՆԱՏԻՃԱԿԻ փողոցների յանկանոս.

1891

Իսկառ Ըստադիգրաւի

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՆ

աղցրանւէր ողջոյն տալով
 Քո գալստեան, Նոր-Տարի,
 Կրցանկայի հոգով, սրտով,
 Որ դու մեր քաղցր աշխարհի
 Դարմանելիք և վերք ու ցաւ,
 Եւ նեղութիւնք, և ամառանք,
 Եւ զերդ սոխակ բարեհամբաւ,
 Աւետելիք մեզ նոր կեանք:

*

Կրցանկայի և խեղճ, անտէր
 Լքեալներին կեանք խաղաղ,
 Որ երկինքը էլ չըլտէր
 Երկրի անվերջ «ախն, աւաղ» . . .
 Կրցանկայի հոգով, սրտով,
 Որ արեւին լուսավառ
 Նայէր ազատ և անխուով
 Ամենայն ոք—ողջ աշխարհ . . .

Աղ. Ժառուռքեան

ՆԱՄԱԿ ՅԻՍՈՒՍԻՆ

Եր նստած քաղաքի մէջ կայ մի սուռն: Մի հետաքրքրւիք թէ ո՞ր տեղ է, ո՞ր փողոցումն է այդ տունը, որովհետեւ ես, որ նոր եմ եկել ձեր քաղաքը, փողոցների անունները չը գիտեմ:

Տունը մի լուսամուտ ունէր և լուսամուտի մէջ մի մանուկ ատեսայ, որ փողոցն էր նայում:

Գրաւեց ինձ այդ սիրուն մանուկը և ես կանգնեցի ու նայում էի:

Ո՞վ է տեսել ձեզանից մէկին, որ աշխատում է լալ, բայց չի կարողանում: Հեկեկում է և աչքերը տրուում կարմրացնելու չափ:

Իմ տեսած մանուկն էլ այդպէս էր անում, բայց երբ ինձ տեսաւ, մի քիչ նայեց, յետոյ արագ շարժումով ձեռքը դուրս հանեց և ես տեսայ թէ ինչպէս մի թըղ-թի կտոր ընկաւ գետին:

Վազեցի թուղթը առի, մանկական զրերով գրւած մի նամակ էր այդ: Վեր նայեցի, մանուկը ժպտեց, կուսացաւ դէպի ինձ, քամին խաղացրեց նրա այտերի վրայ ընկած գլխի սև խոպուպիքը:

—Փոշտը ձգիր, ասաց նա ինձ, մի անգամ ևս ժըպտեց և անհետացաւ:

Փոշտը ձգել այդչափ հեշտ չէր, որովհետեւ ձեր փոստատունը ես չըգիտեմ և բացի դրանից, նամակը մի տարօրինակ հասցէ էր կրում իր վրայ:

—Յխառա Փրկչին երկնքում . . . գրած էր այն-
տեղ:

Ժպտելով յիշեցի մի այդպիսի բան, որոյ մասին
կարդացել էի, իբր թէ մի փոքրիկ աղջիկ մի նամակ է
տանում փոշոք, ուղղած Սմենաբարի Աստծուն, որի մէջ
նա գանգատուում է, թէ ուտելիք չունին, մեծ մայրը
հիւանդ է, խեղճ են և այլն . . .

Եւ այսպէս, որովհետեւ փոշոք այդ նամակը չըպի-
տի կարողանայ իր տեղը հասցնել, մտածեցի այդ նամա-
կը ձեզ, փոքրիկ մանուկներ, ձեզ տալ որ տեղը հասցնէք.
տեսնենք, ձեզանից որոնք կանեն այդ:

Վարդացէք ահա, անգիր անելու չափ կարդացէք,
ունենալ մանուկներ:

Յխառա-Փրկիչ,

Մայրս հիւանդ էր, դու բժշկեցիր նրան
և փողոցից մի փոքրիկ եղբայր էլ ուղար-
կեցիր ինձ, բայց շատ է լաց լինում. չըպի-
տեմ ինչ է ուզում: Մայրիկս ասաց, որ դու
ամեն բան դիտես, ուրեմն տուր եղբօրս այն,
ինչ որ ուզում է. դու տեսար անպատճառ,
թէ Միհրանին ինչպէս մայրիկս փողոցի մի-
ջից վերցրեց: Քոյրիկս մեռաւ, ես շատ էի
լաց լինում, մայրիկս ասաց, թէ Վարդու-
հին մօտդ է եկել. լաւ պահիր նրան, Յի-
սուս Փրկիչ: Վարդուհին այստեղ եղած Ժա-
մանակ, միշտ հաց էր ուզում, (եւ էլ եմ
ուզում, այնպէս քաղցած եմ ո՛ր), տիկնիկ
էլ էր ուզում. ինչ կրկնի, մայրիկս ասում
էր, որ դու ամեն բան ունիս, մի բիչ էլ

քոյրիկիս սուր: Թէ եկող լինի մի քիչ փայտ
 ուղարկիր մեզ, փող սկիւ չունենա, փայտն էլ
 մայրիկս ասում է, որ շատ թանգ է. ես
 մրսում եմ, ի՞նչ անեմ . . . Մեր փողոցի տը-
 ղաները ամեն առաւօտ ուսումնարան են
 գնում, ես էլ եմ ուզում գնալ, ով Յիսուս,
 ինձի էլ մի զիւրք ուղարկիր, ես վատ տղայ
 չեմ, չարութիւն չեմ անիւ. դրացի մանուկ-
 ների պէս փողոցը չեմ ելնիլ, շորերս չեմ կեղ-
 տոտիլ . . . մայրիկս ասում է, որ ես լաւ
 տղայ եմ . . . Տաւատն ով Յիսուս, որ սուտ
 չեմ ասում, կուզես մէկ նայիր և տես,
 մայրիկս ասում է, որ դու շատ սուր աչքեր
 ունես: Մի ուրիշ բան էլ ուզեմ. քեզանից, ով
 Փրկիչ Յիսուս, կատարիր իմ խնդիրքս, ես
 քեզ միշտ կըսիրեմ: Մայրիկս միշտ լաց է լի-
 նում, ի՞նչու, չեմ իմանում. ինձ ասում է, որ
 երբ մեծանաս այն ժամանակ կասեմ. չի՞ լի-
 նիլ, որ դու ասես ինձ: Մէկ օր դրացի մայ-
 րիկը ասում էր, որ ես հայրիկիս մեռնելուց
 տաս օր յետոյ եմ ծնւել, ասացին, որ հայ-
 րիկիս արիւնի մէջ լացին, մսի նման կտրը-
 տեցին . . . Դու բան հասկացա՞ր սրանից, ով
 Յիսուս, ես էլ չեմ հասկացել, բայց ասում
 են, որ հայրիկս քո մօտդ է: Խնդրում եմ,
 ասա որ մի անգամ դայ ես իրան տեսնեմ.
 Դու չէ՞ որ բարի ես. ուղարկիր, ես միշտ
 քեզ կըսիրեմ, միշտ հնազանդ կըլինիմ, էլ

շորերս չեմ կտրտիլ. կուղարկե՞ս . . .

Այսօր պարոն Թադէոսի տղան ինձ վատ խօսքեր ասաց, ասաց որ ես հայրիկ չունեմ, որ քաղցած մէկն եմ. հաց չունեմ ուտելու. ճիշտ է ասում, Յիսուս-Փրկիչ, ախր նա այնքան լաւ-լաւ բաներ է ուտում որ . . . Մայրիկս ասում է, որ այդ տղան վատ տղայ է. ասում է թէ ունեւորների տղաները վատ են լինում . . . ես չեմ կարծում, չէ՞ որ Սարգիսն էլ ունեւորի տղայ է, բայց ինձ ամեն օր կարդացնում է, երբ քաղցած եմ հաց է տալիս . . . ինձ չի ծեծում, ինձ վատ խօսքեր չի ասում . . . Օրհնիր, ով Փրկիչ, օրհնիր նրան և պատասխանիր . . . հայրիկիս էլ ուղարկիր . . .

Քեզ սիրող Քո Մոռզնդ.

*
* *

Ունեւոր մանուկներ, ձեզնից ով ուզում է պատասխանել այս նամակին, հեշտ է. ձեր չորս կողմը նայեցէք, ձեր դրացիներին նայեցէք և խեղճ Մոռզնդներ շատ կը գտնէք . . .

Վ. Փ.

ՍԱԻԳՈՒԼԻ ՆԱՄԱԿԸ

Հաջի ուէս Բարօ, թերթաս դու Պօլիս,
Տես իմ Կարօին, յիշէ՛ բարենիս.
Ըսէ թէ Սաւգիւլ աչերն դէպի ծով՝
Գիշեր ու ցորեկ սպասէ կարօսով:

Ուղիղ տարի մը պայման կապեցիր,
Սաւգիւլի արեւ ընձի երդւեցիր.
Ահա ութ դարուն անցաւ էն օրէն,
Զունինք տիրական, զրկած բոլորէն:

Ինչու, դու խողիս, զուր մեզ կըխաբես,
Քո խաղաղ օջախ սաղ-սաղ կ'ըծաղես.
Ղարիբութենին դու հաւան կացար
Ի՞մալ քո լաճեր ու ինձի մոռցար:

Օ՛ ձգէ, զուրբան, քեզի կաղաչեմ,
Ես բուսուրբ բերան՝ արտասուօք պաչեմ.
Զուգեմ, սիրելիս, մէջիդ, ոսկի, փող.
Տեսքիդ կարօտ եմ, լիզեմ ոտքիդ հող:

Վարդիկ, Նունուֆար ձեռքերն ի ծնօտ
Օր աւուր սպասեն քեզի շատ կարօտ.
Մեր Ծաղիկ գոմէշ, մեր նախշուն արջառ.
Առանց Կարօի չեն երթար ի սար:

Զուգեմք թագրէ՛հ և ոչ անթարի,
 Թո՛ղ անխէր Ստամբուլ ու շուտ մեզ արի:
 Բեր, ինձ կաղաչեմ մի քրդի մզրախ՝
 Որ էլ կենաց մէջ չ'անենք ախ ու վախ:
 Բիթուն մեր գիւղը զարգանդի մէջ է,
 Ա՛խ, ուր է Կարօս, ի՞նչու այստեղ չէ...
 Ո՛ւր ես, իմ Կարօ, հախէն դու կուգաս,
 Քո փահլէճի ոյժ Պօլի՛ս ցոյց կուտաս.
 Եկո՛ւր, կաղաչէ բեզ սիրող Սաւգիւլ:

Ա. Սարդար.

З н у

ԿԱՄՔԻ ՈՅԺԸ

ՆԱՊՈԼԵՕՆ ԲՕՆԱՊԱՐՏ

Ա.

Թե իմ կամքը լինէր

Այսօր լրացաւ իմ եօթը տարին: Եօթը տարեկանն էլ մանուկ չէ: Նա ոտը դնում է պատանեկական հասակի մէջ ... Ինքն իրան այսպէս խօսելով, մի նիհար, կարճահասակ, մեծ գլխանի մանուկ մտաւ այգու հանդիպի քարանձաւը: Անտառ՝ վիպ, որ սպարտացիները տղամարդիք էին: Նրանի ես էլ սպարտացի լինէի: Նրանք իմ հասակակիցներին չէին թողնում, որ կին-արմատները կրթեն, այլ իրանք, այդ ազգի քաջ տղամարդիկն էին կրթում եւ վարժեցնում: Իսկ մեր տանը հայրս, մայրս, սարկաւազ քեռիս, հօրեղորայքս, Յովսէփը, Էլիզ քոյրս, որ մի տարով էլ ինձանից փոքր է, էն կաթնակեր Պօլիտը, նա էլ մինչեւ անգամ խառնում է իմ դատարարակշական գործի մէջ, նրան էլ մինչեւ անգամ ձայն է տրւում իմ մասին կարծիք յայտնել եւ վճիռներ տալ: Ա՛խ, եթէ ինձ իմ կամքին թողնէին:

— Ի՞նչ կանէիր, եթէ քեզ քո կամքին թողնէին, զլուխը մեկնելով քարանձաւի մէջ, հարցրեց սիրուն Էլիզը:

— Նախ եւ առաջ կըտառուիրէի քեզ, որ միս անգամ դռների ճեղքերից ականջ չըղնես:

— Այստեղ դռներ չըկան, պատասխանեց Էլիզը:

—Ուրեմն աւելի վատ:

Սրանց վիճաքանութիւնը ընդհատուեց կանացի մի ձայնով: Շուտով երեւաց եւ հէնց ինքը այդ խօսող կինը: Սա քարձրահասակ կին էր, որ ձեռքին քոնած ունէր մի զամբիւղ լիքը տանձ ու խնձոր: Նիհար մանուկը, որ իր քարանձաւի միջից դուրս էր եկել եւ կանգնած էր քրոջ մօտ, ձեռքը մեկնեց դէպի զամբիւղը:

—Ի՞նչ ես անում, սարկաւազի այգուցն է:

Կարծես, երեխայի ձեռքը մի մեղրածանձ խայթեց: Նա իսկոյն ձեռքը հանեց զամբիւղից:

—Ահա, հէնց այդպէս, վախեցար հմ. քաւական է սարկաւազի անունը, որ ամենքդ էլ կարգ ու կանոն ծանաչէք:

—Ես սկի չեմ վախում, ինչո՞ւ պիտի վախենում, պատասխանեց նիհար մանուկը:

—Ապա, եթէ չես վախենում, ձեռքդ մեկնիր եւ մի խնձոր վեր առ:

—Ձեմ՝ կամենում:

Աւելի լաւ չէ՞ր լինիլ, եթէ ասես վախենում եմ:

—Հաւատացիր, որ չեմ վախենում, այլ այնպէս, չեմ կամենում:

—Գուցէ դու այնպէս ես կարծում թէ ես էլ եմ վախենում, ասաց Էլիզը ուղիղ քարձրահասակ կնոջը նայելով:

—Այ, տուն կըհասնենք, կըտեսնես վեր կառնեմ, կուտեմ, թէ չէ. ես Էլիզը չեմ լինիլ, եթէ չուտեմ եւ քեզ ցոյց տամ, որ վախկոտ չեմ: Փառք Աստուծոյ մայրիկն էլ տանը չէ:

Բ.

Ես ստափօս չեմ

Արեւը վաղուց մայր էր մտել: Օրը կամաց կամաց սկսում էր մթնել: Նիհար մեծ գլխանի մա-

նուկը դեռ իր քարանձաւի մէջ ձեռքերը կրծքին ծալած անց ու դարձ էր անում՝ եւ մտորում: Ա՛խ եթէ ես իմ կամքին լինէի . . . Վերջը սթափելով դուրս եկաւ իր այդ առանձնարանից եւ ուղեւորեց դէպի տուն:

Եւ սաստիկ ծարաւել էր: Տուն հասնելով ուղղակի մտաւ սեղանատունը, որ մայնտեղից մի քաժակ առնէ եւ ջուր խմէ: Հէնց էդ միջոցին սեղանատանը պահարանի դուռը մէկը փակեց ու ոտքերի ծայրերով դուրս պրծաւ սենեակից: Այստեղ դեռ ճրագ չըկար, սակայն նիհար մանուկը մթի մէջ նկատեց որ փախչողը սպիտակ հագուստով իրանց երեխաներից մէկն էր, քայց թէ որը՝ նա լաւ չընկատեց եւ սկի չըհետաքրքրեց էլ: Բայց պահարանին մօտենալով, տղան տեսաւ սարկաւազ քրոու այգուց քերած զամբիւղը կիսատ: Այդ նրան սաստիկ զարմացրեց եւ այնպէս շշուկեց, որ մոռացաւ թէ ինչու համար էր ինքն եկել այստեղ: Այս ո՞վ համարձակեց . . . ո՞վ կըյանդդէնէր . . . ինքն իրան հարց էր տալիս մանուկը:

— Դ՞նչ ես անում դու այստեղ. դու չըգիտես, որ ձեզ, երեխաներիդ արգելած է ինքնագլուխ սեղանատուն մտնել եւ ուզածներդ առնել, ուտել: Այս խօսողը հէնց ինքը սարկաւազ քրոին էր, արժանման հայացքով մի հաստափոր ծերունի:

— Ոչինչ չեմ վեր առել:

Եւ շշուկեց, խեղճ երեխան, կարծելով թէ իրան պիտի մեղադրեն զողութեան մէջ, մինչեւ ականջները կարմրեց: Երա այդպէս վրդովելը տեսնելով ծերունին ասաց.

— Սուտ մի խօսիլ:

— Ես երբէք սուտ չեմ խօսում, քրոիս, պատասխանեց մանուկը:

Երեխայի այդ համարձակ պատասխանը նա յանդգնութիւն համարեց ու ասաց.

— Դեռ չըզիտեմ՝ թէ քանը ինչոմն է, քայց հէնց որ իմացայ, այն ժամանակ վայն եկել է, քեզ տարել: Աւելի լաւ է հէնց այժմեանից խոստովանիր եղելութիւնը:

— Եկայ այստեղ ջուր խմելու:

— Ձե՞ս էլ ամաչում, սուտ ես խօսում: Ջուր խրմելում ի՞նչ յանցանք կայ: Եթէ այդպէս է, ի՞նչու ես այդպէս կարմրել:

— Հաւատացիր քեռիս, որ . . .

— Եւ դու կամենում ես ինձ էլ հաւատացնել, գլուխը շարժելով, ծերունին ընդհատեց նրա խօսքը: Շատ լաւ: Բայց էլի կրկնում եմ, ձեռիցս չըսիտի պրծնես, երբ տեղեկանամ թէ ինչ է՝ զործածդ յանցանքը: Բայց իմացած լինիս տղաս, որ այն ժամանակ էլ ներումն չի լինելու:

Հէնց էս միջոցին աղախինը ճրագը ներս քերտւ եւ նրա ետեւից մտան Կարլ Բօնսպարտը եւ իր աներծագր: Սրանք մի ինչոր տաք վիճաքանութեան մէջ էին: Սարկաւագն էլ միջամտեց նրանց քաղաքական վիճաքանութեանը եւ մոռացաւ երեխային, որ սենեակի մի անկիւնում լուռ ու մունջ մնացել էր կանգնած: Զայրոյթից մանկան սիրտը սկսել էր աւելի արագ քաքախիլ: Աղախինը, որի անունը Սէւրի էր, եկաւ ընթրիքի համար սեղան պատրաստելու:

— Տէ՛ր ողորմեա, էս ո՞վ է վեր առել, քացականչեց աղախինը պահարանին մօտենալով: Բոլորեքեան աչքները դէպի պահարանը դարձրին, իսկ սարկաւագը տեղիցը վեր կենալով մօտեցաւ սենեակի անկիւնում արձանացած մանկանը ու ասաց.

— Ահա՛ թէ որտեղ է զաղտնիքը, ուրեմն . . .

—Կրկնում եմ, որ ես ձեռք չեմ տուել այդ զամբիւղին, քեռու երեսին համարձակ նայելով, պատասխանեց մանուկը:

—Կանչեցէք երեխաներին:

Սէւրին մի երկուն քօպէ չանցած բոլոր երեխաներին՝ երկու աղջիկ ու երեք էլ տղայ ներս բերաւ սեղանատունը:

Գ.

հարց ու փորձ

—Ո՞վ է սարկաւագի զամբիւղից խնձոր հանել, հարցրեց երեխաների հայրը, Կարլ Բօնապարտը:

—Ես չեմ հանել, ես էլ չեմ հանել, ես էլ . . . Էլիզի ձայնը համարեա թէ չըլլաց:

—Իսկ դու, պարոն:

—Ձե՞ որ ես արդէն ասացի, որ բոլորովին ձեռք չեմ տուել:

—Սուտ մի խօսիւ, մէջ մտաւ Սէւրին, որ արդէն սրանց մօտ երկար տարի ծառայելով, ձեռք էր բերել ընտանիքի անդամի արտօնութիւն:

—Եթէ դու կին չըլինէիր... պատասխանեց մեղադրող մանուկը, ընտուցքը ցոյց տալով:

—Է՞դ ինչ ես անում, բղաւեց հայրը:

—Ի հարկէ, որ դու ես վեր առել, պնդեց աղախինը: Բացի քեզնից ո՞վ է այստեղ մտել: Ամբողջ ժամանակ ես նախասենեակումս եմ եղել: Մէկ էլ, շարունակեց աղախինը, Ծորին Արժանապատուութիւնն է, մտել:

—Տարաբաղդաբար ես էլ չեմ վեր առել, պատասխանեց պատկառելի ծերունին: Երանի չէ՞ր լինել որ ես լինէի վեր առած եւ կարող լինէի այդ յամառ տղին պատժից ազատել:

—Բայց մի՞թէ պատուհանով անկարելի է մտնել քաշւելով հարցրեց մանուկը եւ չըպատմեց իր տեսածը, որպէսզի իրան լրտես չըհամարեն:

—Սուս կաց, քացի քեզնից ոչ որ չէ մտել այստեղ, պատասխանեց աղախինը:

—Աւելի լաւ չէ՞, զաւակս, որ խոստովանես մեղքդ:

—Ազնիւ խօսք, հայրիկ, որ ես ոչինչ չեմ վեր առել:

—Խոստովանիր, հոգիս, միջամտեց եւ հօրեղբայրը, մեղայ եկ եւ սարգաւազը քեզ կընեք:

—Այո՛, այո՛, կընեմք, հաստատեց եւ ինքը սարկաւազը:

—Բայց որ ես չեմ վեր առել, ի՞նչպէս ասեմ թէ վեր եմ առել: Չեմ կամենում սուտ խօսել:

—Խոստովանիր, ասացին եւ միւս եղբայրքը:

—Ի՞նչ կայ, սիրելի եղբայր, թո՞թովեց եւ փոքրիկ Պօլիէտը, ասա ես եմ վեր առել ու պրծի: Չէ՞ որ քեզ խոստանում են ներել ու չըպատժել:

Էլիզը միայն լուռ էր եւ սիրտ չէր անում եղբոր երեսին նայելու:

—Ահա քեզ եօթը քօպէ ժամանակ, ասաց սարկաւազը: Այժմ ութից ուղիղ եօթը քօպէ պակաս է, եթէ մինչեւ ութի լրանալը խոստովանիս, լաւ. ներում կըստանաս, իսկ եթէ ոչ, պիտի ծանօթանաս խարազանի հետ:

—Խարազանը շների համար է քեռի, եւ ոչ թէ երեխաների, ասաց մեղադրւած մանուկը:

—Եւ այն երեխաների համար էլ, որոնք սուտ են խօսում, եւ խաբում, պատասխանեց հայրը:

—Եթէ այդպէս է, ուրեմն ես ըտրորովին արժանի չեմ խարազանի հարւածներին, որովհետեւ ոչ սուտ խօսեցի եւ ոչ էլ խաբեցի:

Ութ ժամը խփեց: Սակայն յամառ եւ իրան աւսածի մանուկը ձեռքերը կրծքին խաչած, լուռ մնացել էր կանգնած: Ընթրիքը պատրաստ էր: Բոլորեքեան նստեցին սեղանի շուրջը: Փոքրիկ Պօլիէտը կրկին մօտեցաւ եղբօրը եւ նրա ականջին փսփսաց:

—Երբէք, պատասխանեց, մեղադրածը: Ի՞նչու պիտի փախչեմ:

—Որովհետեւ պիտի ծեծեն քեզ:

Եղբայրը ոչինչ չըպատասխանեց, բայց քրտինքը նրա ճակատից հեղեղի պէս հոսում էր:

—Դէ գնա ներումն ինդրիք:

—Այո, այո, կրկնեցին միւս երեխաները եւ քուրեքեան պատրաստ էին նրա տեղ իրանք հագար անգամ խոստովանելու եւ մեղայ գալու: Փոքրիկ Պօլիէտը նրա փէշից բռնել էր եւ զօռով քարշ էր տալիս, որ սարկաւազի մօտ տանի: Իսկ յամառ մանուկը անշարժ էր:

—Թողէք դրան, խրոխտաց հօր ձայնը, երկար ժամանակ ունէր այդ կամակորր խորհելու եւ խոստովանելու:

—Ի՞նչ յամառն ես, մի՞թէ այդքան ծանր բան է ներումն ինդրելը, ասաց սարկաւազը:

—Բայց քանի որ ես մեղաւոր չեմ . . .

—Դուրս տար դրան, Սէւրի, ընդհատեց հայրը, տար դրան խոհանոց եւ ինչպէս կարգն է խարազանի տակը տուր դրան:

Աղախինը անմեղ մանկանը քարշ տալով տարաւ խոհանոցը:

Հարաւածների ձայնը լսում էր սեղանատանը: Բայց պատժողը ոչ աղաղակ, ոչ ճիշ եւ ոչ ախ ու վայ էր անում:

Ճշմարտութիւնը յաղթող է:

Հետեւեալ օրը Կարլ Բօնապարտը պէտք էր մօտակայ ագարակը հիւր գնար: Երա կինն էլ նախընթաց առաւօտն էր գնացել այնտեղ, իր ընկերուհու մօտ: Հայրը ծանապարհ ընկնելիս յամառ մանկանը կրկին առաջարկեց սարկաւազից ներումս խնդրել:

— Ես ոչ խնձոր եմ՝ վեր առել եւ ոչ կերել, նոյն դրական պատասխանը կրկին տուա հօրը:

— Դու դարձեալ քո երգն ես երգում, քայց ես քեզ թոյլ չեմ՝ տալ այդ աստիճան յամառ լինել: Եւ եթէ խարազանը քեզ չըկարողացաւ շտկել, անշուշտ մի այլ միջոց կըկոտրէ քո այդ կամակորուծիւնը: Ահա հէնց էս քօպէիս Էլիզի, Յովսէփի, Ղուկասի հետ ծանապարհ ենք ընկնում: Մենք կըվերադառնանք երեք օրից յետոյ: Եւ մինչեւ քո խոստովանուիլը ու սարկաւազից ներում՝ խնդրելը քեզ կըտրուի ամեն օր մի կըտոր չոր հաց եւ սառը ջուր:

Կարլ Բօնապարտը կրկին մի քաղցր հայացք ձգեց մանկան վրայ, նրա աչքերը կարծես ասում էին, խոստովանիր զաւակս եւ իզուր տեղը քեզ մի տանջի: Սակայն մանուկը չէր տատանում:

— Ա՛խ, ի՞նչու ներումս չըխնդրեցիր, թոթովեց փոքրիկ Պօլիէտը նրանց ուղեւորելուց յետոյ:

— Որովհետեւ ես մեղաւոր չեմ:

— Ուրեմն երբէք էլ չըսիտի խնդրես:

— Ի հարկէ:

— Բայց որ միայն չոր հաց պիտի տան քեզ, մէկ էլ ջուր:

— Ի՞նչ անեմ. ես անզօր եմ, տան տէրը ես չեմ:

Երեք օրը անցկացաւ, քայց մանուկը դեռ անտրտունջ կրում էր իր պատիժը: Միայն փոքրիկ Պօլիէտը այդ օրերը չէր հեռանում իր սիրելի յամառ եղբորից: Նա իր բաժին մրգեղէնից, քաղցրեղէնից շարունակ բերում էր եղբոր համար, քայց եղբայրը մինչեւ վերջն էլ հրաժարւեց ընդունելուց:

Վերադարձաւ Բօնապարտի ընտանիքը: Սարկաւագ քեռին, Սէլին, Պօլիէտը բոլորն էլ վազեցին նրանց դիմաւորելու: Տիկին Բօնապարտը բոլորին քարելելով տեսաւ, որ երեխաներից մէկը քացակայ էր:

Սարկաւագը եղելութիւնը պատմեց եւ դեռ չաւարտած, Պանիօրը քացականչեց.

— Ի հարկէ, նա ի՞նչպէս կարող էր խոստովանիլ, քանի որ խնձորը ես ու Էլիզն ենք վեր առել եւ կերել:

— Բոլորեքեան մնացին ապշած:

— Էլ չըղիմացաւ սարկաւագ-քեռին, որ Պանիօրը մանրամասն պատմէ, իսկոյն գնաց զրկեց մանկանը, համբուրեց եւ ասաց.

— Ի՞նչու, զաւակս, դու չէիր յայտնում?

Մանուկը լռեց: Նա չէր կամեցել նոյն իսկ իր պաշտպանութեան համար պատմել տեսածը, որովհետեւ նախ չէր կամենում, որ իրան լրտես անւանեն եւ երկրորդ լաւ համոզւած չէր, թէ քոյրերից որն էր խնձոր վեր առնողը:

Այս հանգամանքը իրան-ասածի մանկանը շատ քարճրացրեց ամբողջ ընտանիքի առաջ: Սարկաւագը մի առանձին ուշադրութեամբ սկսել էր դիտել մանկան վարք ու քարքր, եւ մտնելիս ասաց, որ նրա ապագան ապահովւած է եւ թէ նա է լինելու իրանց ընտանիքի զրուխը եւ ոչ թէ իր աւագ Յովսէփ եղբայրը:

(Կըջարտեմակի)

Զարուհի

Մարտիրոս Միրզայեանցի

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ուղցիկ կեանքն աշխարհի
Եւ վայելքներ անծկալի՝
(Իբրեւ ցնորք, լոկ պատրանք)
Զըխախտեցին այն վեհ կամք։—

Բարօրութիւն հայ երկրին,
Կրթութիւն հայ սերընդին—
Այդ էր նրա նպատակ,
Այդ էր վեհին իղծ միակ։

Եւ նա ուրախ, անխուժ,
Ապագայի վառ սիրով,
Տւեց անձը իւր անգին
Կրթութեան այդ սուրբ գործին։

Որք, անխնամ, անտերունչ
Մանկանց ժողւեց իրան շուրջ,
Գլեց նրանց՝ զթառատ
Իբրեւ մի հայր հարազատ։

Տւեց նրանց կրթութեան,
Անաղօտ լոյսը ուսման,
Հայրենիքին վառեց սէր,
Եկեղեցուն անձնըէր . . .

Այդ էր նրա նպատակ
Եւ այդ վեհին իղծ միակ։

Եիշէ՛, մանկի՛կ, անմոռաց,
Բարեբաքիդ վեհապանծ,
Հիւսէ՛ նրան դու պսակ,
Բաղցր է նրա յիշատակ . . .

Յակ. Ղազարեանց

Մ Ա Ր Դ Ա Ս Է Ր

Ա.

ողազնտի վրայ կայ մի ահագին լայնատարած աշխարհ, որ ընկած է երկու ովկիանոսի մէջ եւ չորս կողմից ջրերով է սլատած: Դա Ափրիկան է, մի խորհրդաւոր, մութ աշխարհ, որի անունը լսելիս երեւակայումներ սարսափների մի անյայտ հայրենիք:

Նրա մի քանի մասերն հին ժամանակներից յայտնի են բոլոր մարդկութեան: Եգիպտոսը, փարաւոնների շքեղ ու ճոխ երկիրը, ուր մի ժամանակ իսրայէլացիք գերի էին ապրում, հէնց այդ Ափրիկայի մի մասն է: Այդտեղ է աշխարհի հռչակաւոր գետ Նեղոսը, որ թէեւ ունի իր ջրերի մէջ անհամար սարսափելի կոկորդիլոսներ, բայց փարաւոնների երկրի մայրն է, նրա առատագութ հացատունն, մի մայր, առանց որի մարդ չէր ապրիլ այդ գեղեցիկ երկրում:

Ափրիկայի միւս մասումն էլ կային շատ թէ քիչ յայտնի երկիրներ: Բայց թէ այդ ահագին աշխարհի մէջ տեղը, կենտրոնում, ինչ կայ ու ինչ չըկայ, այդ մասին ոչ ոք չըգիտէր մի երեսուն կամ քառասուն տարի օրիցս առաջ: Մեր լուսաւոր աշխարհի մեծ գիտնականները, որոնք սար ու ձոր էին հաւասարացրել երկաթի ճանապարհներ շինել, որոնք աշխարհի մի ծայրից մինչեւ միւսը սիւններ էին տըն-

կեւ, երկաթի լար տարել եւ այդ լարի միջով կայ-
ծակի արագութեամբ լուրեր էին ուղարկում՝ այս ու
այն կողմ, այդ մեծ գիտնականները հասկացել էին
ծտի, հաւի, մրջիւնի լեզուն, քայց չըզիտէին, թէ այն
ահագին Ափրիկայի սիրտը ինչ է—ջուր թէ հող, ծը-
մակ թէ դաշտ:

Չըզիտէի՛ն . . . Ահա զարմանալի, կամ հէնց
ուղիղն ասած—ամօթալի քան լուսաւոր աշխարհի հա-
մար: Իրանց աներում՝ նստած, շատերը իրանց շուրջը,
իրանց զըքերին նայելով, իրանց այգիներում՝ ման
զալով եւ ծակատները տրորելով այդ էին հարցնում:
„Ախր ի՞նչ կայ այնտեղ“: Եւ վճռում էին, թէ ոչ մի
քան չըկայ. մարդ չի գալիս այնտեղից, լուր չեն քե-
րում, ուրեմն դատարկ երկիր է: Ամբողջ աշխարհը
այդպէս էր հաւատացած. կենտրոնական Ափրիկան
անաւտուղ, անմարդաբնակ անապատ է, ուր շնչաւոր
մարդը չի կարող գլուխը ուտերին ոտը դնել: Վայրե-
նի, սոսկալի անապատ, ուր հրէշներ են ապրում, ուր
աւարկու առիւծները, վագրները, թունաւոր մողէսնե-
րը, օձեր եւ ամեն տեսակ դժոխային արարած քե-
քան քացած՝ որսի են աչք դրած:

Բայց գտնուեցան մարդիկ, որոնք ծանապարհ քն-
կան, մտան այդ մութ աշխարհը, ծայրէ ի ծայր ման
եկան, տեսան ամեն քան: Այդ մարդիկ հերոսներ
էին եւ դրանցից մէկն էր Անգլիացի Լիվինգստոնը:

Բ.

1874 թւի ապրիլի 18-ին, Ռիստ-մինիստրեան ար-
քայութեան մէջ, անգլիական թագաւորների գերեզ-
մանոցում, փառաւոր հանդիսով հող իջնցրին մի մար-
դու դիակ, որ քերած էին խուլ եւ անյայտ Ափրիկայի

հեռաւոր ափերից: Բոլոր զիտնականները, երեւելի մարդիկ թաղմանը ներկայ էին եւ վերջին յարգանքն էին մատուցանում՝ դիակին:

Ո՞վ էր դա.

Գերեզմանաքարի վրայ գրած է.

Այստեղ է հանգչում Դ. Լիվինգստոնի փոջին... Երեսուն տարւայ ընթացքում՝ անշէջ եռանդով նա քարոզում էր Ափրիկայի բնակիչներին աւետարանը, ուսումնասիրում էր անյայտ երկրները եւ աշխատում էր ոչնչացնել ստրուկների վաճառքը, որ քարուքանդ է անում կենտրոնական Ափրիկան. այդտեղ նա իր վերջին տողերի մէջ գրել է հետեւեալը: «Թող Աստծու օրհնութիւնը իջնէ ամեն մարդու վրայ—լինի այդ մարդը ափրիկացի, անգլիացի թէ տաճիկ—որ կօգնէ աշխարհիս այս արինաշաղախ խոցը բժշկելուն»:

Այդ տողերն են կանգնած Լիվինգստոնի յաւիտենական բնակարանի վրայ: Գիտէ՞ր ինչ երեւելի խօսքեր են:

Դաւիթ Լիվինգստոնը ծնւել է Շօտլանդիայում, 1813 թւին: Երա հայրը մի աղքատ ազարակատէր էր: Տասը տարեկան հասակում երեխային դրկեցին զործարան բան անելու: Աստօտեան ժամի 8-ից մինչեւ երեկոյեան ժամի 8-ը նա բանում էր զործարանում, իսկ 8-ից յետոյ գնում էր երեկոնները բացուող դպրոցը, ուր մնում էր մինչեւ ժամի 10-ը, զիւր ու գրութիւն էր սովորում: Իր օգտվարձի մի մասը նա ծախում էր իր ուսման համար: 10-ին տուն դառնալով, երբեմն սկսում էր կարդալ մինչեւ կէս գիշերը, այնպէս որ շատ անգամ մայրը խլում էր գիրքը նրա ձեռքից: Այնքան նա սիրում էր ընթերցանութիւնը,

որ հնար էր գտել զիրք կարդալու նոյն իսկ գործարանում, զիրքը դնում էր դագգանի վրայ եւ մերենայի շուրջը ման գալիս կարդում էր, իսկ մերենայի թխկթխկոցը բոլորովին չէր հեռացնում նրա ուշքը զրթից:

Տասնեւինն տարեկան հասակում նրան թել մանող վարպետ կարգեցին: Այդ աշխատանքը շատ ծանր էր նրա համար, բայց այնքան շատ եկամուտ էր տալիս, որ նա ձմեռը մնում էր Գլազգո քաղաքում, ուր սովորում էր յունարէն լեզուն, աստուածաբանութիւն եւ բժշկականութիւն:

Վերջացնելով ուսման ընթացքը եւ ստանալով բժշկապետի կոչումը, Լիվինգստոնը հեռաւոր, անձանօթ աշխարհներ գնալու մասին մտածեց: Սկզբում Չինաստան գնալ ուզեց իբրեւ քարոզիչ, բայց յետոյ փոխեց իր միտքը, գնաց Ափրիկա: Այդտեղ սկսեց նա ճանապարհորդել, համարեա իր ամբողջ կեանքը անցկացրեց: Նա Ափրիկա գնաց 1840 թւին:

Գ.

Եւ ի՞նչ տեսաւ նա Ափրիկայի խորքերում:

Նա հիացաւ, սքանչացաւ:

Նրա առաջ կուրծք էր բացել մի անսահման, լայն ու մեծ աշխարհ, ուր նա չըզիտէր թէ ինչին երկար նայէ. ինչով շատ զմայլւի: Այդ մի կախարդիչ, մի հարուստ աշխարհ էր: Զրկային աւազոտ, անմարդաբնակ, չոր անապատներ, այդտեղ ընութիւնը հրաշալի ծառաստաններ, անուշահոտ ծաղկաստաններ էր տնկել: Այդտեղ ապրում էին անթիւ եւ անհամար մարդիկ:

Նա ճանապարհորդում էր ոտով, ցուպը ձեռին

եւ նրա ընկերներն էին մի քանի արաքներ: Ամեն մի ճանապարհորդութիւնը տարիներ էր տեւում: Ճանապարհ չըկար, սայլ, ճի չըկար: Եւ նա շատ էր չարչարում, տանջւում, հիւանդանում, ուշաթափ վայր ընկնում՝ քայց ոչ մի դժարութիւն, ոչ մի չարչարանք նրան չէր յաղթում: Նա սիրեց այդ շլացնող աշխարհը, ուր ամեն քայլափոխում՝ նա զարմանալի քաներ էր տեսնում՝ եւ տեսածից գիտութեան համար գիտեր էր անում: Ափրիկան գերեւ, յափշտակել էր նրան եւ նա առաջ եւ առաջ էր գնում:

Այդտեղ, այդ անձանօթ երկրում, կային կուսական հրաշալի անտառներ. ի՛նչ թանգազին, գեղեցիկ, զարմանալի ծառեր կային այդ անտառներում: Ի՛նչ քան խիտ էին այդ ծառերը, միմեանց զրկած էին այնքան պինդ, որ հարկաւորում էր կացին գործ ածել, կոտորել ճիւղերն ու ծառերը եւ այդպիսով մի նեղլիկ կաճան քաց անել: Անտառների մէջ վխտում էին քազմաթիւ եւ քազմատեսակ կենդանիներ, որոնք միայն այնտեղ, այն տաք եւ խոնաւ կլիմայում՝ կարող են ապրել: Ամեն տեղ պատահում էին փղերի, վայրի գոմէշների եւ այլ մեծ կենդանիների հօտերը: Երգում, թռչկոտում էին հարիւրաւոր տեսակ թռչուններ, ճիւղի վրայ վազվզում էին մարդանման կապիկներ, որոնք ոռնում էին, կանչում էին, հանարներ էին անում՝ մարդու երեսին, յանկարծ քռնում էին մարդու ձեռքից, կամ խլում, փախցնում էին երեսաներ ու նրանց պինդ զրկած պահում:

Կանաչազարդ սարերը հազարաւոր տեսարաններ էին ներկայացնում՝ մարդու աչքին: Նրանք ծմակներով էին պատած կամ քոլորովին մերկ, ժայռոտ էին: Նրանց լանջերով հոսում էին անթիւ ջրեր, որոնք կարկաչում էին, շոշոռում նեղ խոռոչներով, փրփրում

Ամեն տեղ սրատաճում էին վայրի գոմէշների եւ . . . (Երես 25):

էին քարէքար ընկած: Չքնաղ հովիտներով վազում էին այդ ջրերը, ոյժ ու զօրութիւն էին տալիս խոտին ու կանաչին: Պատահում էին մարգեր, ուր մարդահասակ խոտը կանգնած, ծովացած էր. մարդ բոլորովին կորչում էր այդ խոտերի մէջ, նրա շունչը կտրւում էր, այնքան խիտ եւ քարծր խոտ էր: Իսկ գալիս էին տեղեր, ուր խոտի խտութիւնը այնքան թանձր էր, խոտերը այնպէս էին միմեանց հետ հիւսւել, որ մարդ կարող էր նրանց վրայ կանգնել, իսկ նրանց միջով գնալու համար, հարկաւոր էր կոտորել, ճանապարհ քաց անել:

Լիվինգստոնի առաջ քացւում էին արագին գետեր, որոնք ոչ որին յայտնի չէին: Դրանք հանդարտ տանում էին իրանց յորդառատ ջրերը, տեղ-տեղ կորչում էին ծմակների անթափանցելի խորքում. կային տեղեր, ուր գետի երեսին քսած ջրային բոյսերը այնքան շատ էին, միմեանց փաթաթւած, որ ջուրը չէր երեւում եւ մարդ անցնում էր այդ բոյսերի վրայով եւ խրւում էր մինչեւ սրունքները: Բայց միշտ խաղաղ ու հանդարտ չէին ջրերը. գետը տեղ-տեղ սեղմւում էր քարաժայռերի մէջ, թափւում էր ժայռերի զլսով եւ կազմում էր հրաշալի ջրվեժներ, որոնց գեղեցկութեան առաջ մեծ քան չէր նոյն իսկ աշխարհիս վրայ հռչակաւոր Նիագարեան ջրվեժը: Լիվինգստոնը Չամբելգի անունով արագին գետի վրայ գտաւ գեղեցիկ ջրվեժներ, որոնց ի սլափիւ անգլիական թագուհու անւանեց Վիկտորիայի ջրվեժներ:—

Նրա առաջ յանկարծ քացւում էին լայնատարած լճեր: Սարերով շրջապատւած, կանաչների մէջ թաղւած այդ լճերը յաւիտեան կապոյտ էին ափրիկեան կապոյտ երկնակամարի տակ. նրանց մէջ էին թափւում միշտ կայտառ, միշտ աղմկաշատ առուններն ու

գետակները. նրանց ջրերի մէջ լողում էին քաղմատեսակ ձկները եւ անկուշտ կոկորդիլոսները: Մի քանի լճերից դուրս էին թափում գետեր, որոնք ուղղում էին դէպի երկրի զանազան կողմերը:

Քայց ամբիկեան հրաշալի տեսարանները մի մի նկարագրել չի կարելի: Ասենք որ մի հարուստ երկիր էր, որի օրհնած հողը տարին մի քանի անգամ առատ հունձ էր տալիս եւ զարմանանք Հիվինգստօնի հետ, այդ քոլոր նազ ու սագի, գեղեցկութեան վրայ, որ ամեն քայլափոխում ընուլթիւնն է ցոյց տալիս:

Լ Է Օ

Կըջարուհակի

ԲԱՆԱՍՏԵՂԺ—ՈՒՍՈՒՑԻՉ

(ՄՄԲԱՏ ԾԱՀԱԶԻԶԵԱՆ)

Այն ի՞նչ գործիչ է. ազնիւ քանաստեղծ,
Ուսուցիչ հմուտ, արդարակորով,
Իր սիրուն ազգին ցաւակից անկեղծ,
Սուրբ ճշմարտութեան հօր ջատագով.

Որի քնարը փափուկ, քաղցրածայն
Հնչեց մերթ սիրոյ տխուր մեղեդիք,
Մերթ ազատ բողոք ընդդէմ՝ հնութեան
Եւ նորոգ կեանքի կարդաց աւետիք.

Որ խաւարի դէմ՝ զինաւառուելով,
Զար քանսարկըին կռչեց հրապարակ,
Պատառեց դիմակն անդող ձեռներով,
Եւ արժանաւոր տարաւ յաղթանակ.

Որ արհամարհեց կեանքի վայելքներ,
Զոհեց իր մատաղ ուժերը անգին,
Միայն թէ նժդեհ իր եղբարց օգնէր,
Միայն թէ ծաղկէր հայրենի այգին . .

Եւ այդ քարեխիղճ, անձնագորհ մշակ,
Զըջանաց երբէք հասանել փառքի,
Նա ուխտեց երգել միայն գործ, փառասկ,
Եւ արդար հնացը անցաւոր կեանքի:

Զըջանաց երբէք հասանել փառքի,
Սակայն պատիւը հետեւեց նրան.
Պօէտ—վարժարդետ դարձաւ սիրելի
Մեծին եւ փոքրին առանց խտրութեան:

Եւ սիրեց ազգը մշակին անկեղծ . . .
Արդ՝ այդ ի՞նչ մարդ է եւ կամ՝ ի՞նչ գործիչ,
Ազգին ցաւակից ազնիւ ըմբատեղծ
Մատաղ սերնդի հմուտ ուսուցիչ . . .

Ընկերներ, եկէք այսօր միանանք,
Մի սիրտ, մի հոգի, մի բերան դառնանք,
Զայնենք ամենքս ի սրտէ անկեղծ՝
Կեցցէ՛ ուսուցիչ, կեցցէ՛ ըմբատեղծ:

Միլտոնի

էր զնտապետների ետևից դէպի գլխաւոր զօրանոցը: Այստեղ ամեն բան իրար էր խառնւած, մի վայրկեան զօրաբանակները միմեանց շփոթւած եռում էին. զնտապետների ձայները խառնւել էին միմեանց. «Առաջին վաշտ ձախ կողմ», «երկրորդ վաշտ աջ կողմ», «տիգաւորներ առաջ եկէք», «երաժիշտներ հրապարակի մէջ տեղ», լսում էր անդադար զանազան հրամանատարների ձայները, որոնք քամիի ոյժով տարածւում էին մինչև հեռուն: Վահանների չրխկոցը, ձիերի խրխնջոցը, զինւորների ու ժողովրդի ձայնը իրար շփոթւած, մի տարօրինակ աղմուկ էին յառաջ բերում:

— Հանգնի՛ր, որոտաց գլխաւոր հրամանատարի ձայնը: Մի վայրկեանում լռութիւն տիրեց ամբողջ բանակի մէջ և ժողովուրդն սկսեց լետ լետ քաշւել, հեռու մեծ փողոցի ծայրին երևաց ջահաւորների հեծելազօր գունդը, որոնք թռչում էին դէպի բանակը: Հարիւրաւոր ջահերի լոյսից երևում էին քաղաքի իշխանը և իր թիկնապահները, զրահաւորւած ոտից մինչ գլուխ: Բանակն ուղղեց և իշխանը գտաւ ամենքին կազմ և պատրաստ:

— Պատրաստ էք, գոռաց նա հրամանատարին: — Պատրաստ, պատասխանեց հրամանատարը:

— Ի՞նչ լուր:

— Լրտեսների բերած լուրերից երևում է, որ թըշնամին առաւօտեան դէմ պէտք է յարձակի:

— Կարգադրեցէք շուտ, երևի թշնամին կըյարձակւի հիւսիսային կողմից, ուր չըկան բնական ամրութիւններ:

Եւ հրամանատարն սկսեց իր կարգադրութիւնները. — Առաջին վաշտը թող բռնէ Սմբատի անցքը, երկրորդ վաշտ պաշտպանեցէք Սշոտի պարխալը, տիգաւորներ, փութացէք քաղաքադռները, յառնջ: Հնչեցին զինւորական փողերը և զօրախմբերը քայլեցին դէպի իրանց նշանակած տեղերը:

Քամին սկսել էր արգէն ցրել ամպերը, որոնց պատ-
ռւածքի միջով կիսամսեայ լուսինն իր շողը տարածում
էր Անիի վրայ: Ամենից առաջ սլլալաց կաթուղիկէի զմ-
բէթը և կաթի պէս սպիտակ լոյսը այդ զմբէթի պատ-
կերն արտափալեց Սխուրեան գետի ջրի մէջ:

Բերդի ներքին սլարիսպների վրայ արգէն պսպղում
էին զինւորների ու զօրապետների վահաններ ու զրահ-
ները և լրացուցիչ վաշտերը փողոցներով շարունակ դի-
մում էին դէպի պարիսպները, դժարութեամբ անցնելով
ժողովրդի միջից: Ծեր և երիտասարդ, այր և կին՝ ա-
մենքը դուրսն էին և զինւած ով ինչով կարող էր, մե-
ծամասնութիւնը վազում էր դէպի հիւսիս, որտեղից վը-
տանգ էր սպասւում:

Դիտակ զինւորները կախում էին մինչև կէսները
պարսպի վրայից, դոնէ մի թշնամի նկատելու համար,
բաց ոչ ոք չէր երևում, կարծես ամենքը չքացել էին:
Բազմութիւնը մի քաղաքապետից միւսն էր վազում:
Դիմեցին դէպի Սխուրեանը, ոչինչ չըկար գետի ափին,
բացի լեռան չափ կուտած դերաններից և տախտակնե-
րից, որոնց մօտ և մի սլարսիկ անգամ չէր երևում:—
—Փառլուն պարսիկը մեզ միայն վախեցնում էր ուրեմն,
ասում էր ծերունի տէր Թաթոսը, սուտ է ասել ու փա-
խել է, եկէք եկեղեցի մաղթանք կատարենք»:

«Զըլինի թէ քաղաքի տակն ական են անցկացրել և
այնպէս են գալիս» ասում էր Ժամկոչ Սարգիս պապին.
«Տէր ողորմեա, տէր ողորմեա» շարունակ կրկնում էր տի-
րացու Պետրոսը քթի տակ աղօթք փնթփնթալով:

Բո՛ւմ, բո՛ւմ, բո՛ւմ, բո՛ւմ, յանկարծ լսեց նոր «զար-
թիք». ամենքը խշեցին ականջները. «զարթիքը» խփում
էին Զաղկոցաձորի կողմից և խփում էին արագ, զարթի-
քին հետևեց խուլ շշուկ և ապա աղաղակ: Զաղկոցաձորի
կողմի բնակիչները դուրս էին թափւել և վազում էին

դէպի ներքին բերդը: Բ՛նւմ, բ՛նւմ, բ՛նւմ, արագանում էր կոչնակի ձայնը: Երկու ձիաւոր սուրհանդակներ սլանում էին Զաղկոցաձորի կողմից դէպի արքունի իշխանի պալատը—ճանապարհ, ճանապարհ, գոռում էին նրանք:— Սպասիր, լսեց մի սուր ու բարձր կանացի ձայն, „Ի՞նչ կայ վաղում էք“:—Թշնամին գալիս է Զաղկոցաձորի կողմից“, ասաց ձիաւորն ու թռաւ: Զաղկոցաձորը տմենապահով տեղն էր համարւում և ոչ ոք չէր մտածել պաշտպանել այդ քաղաքամասը, ուրեմն թշնամին անպատճառ պէտք է մտնէր: Բոլոր ներկայ եղողներն յուսահատ աղաղակ բարձրացրին. Տէր Թաթոսը աղաղակեց.—հրդեք շուտով տարէք թագըէք եկեղեցու ոսկին ու արծաթը: Ամենքը պատրաստւում էին լսելու տէրտէրին, երբ յանկարծ եկեղեցու դրսի սանդուղքների վրայից լսեց մի համարձակ ձայն. „ոչ ոք չըհամարձակի տեղից շարժել. ոսկու և արծաթի վրայ մտածելու ժամանակ չէ“: Ամենքը նայեցին դէպի խօսողի կողմը ու ճանաչեցին ամբողջ քաղաքին յայտնի հովուհի Այծեմնիկին:

— Իմ ետեւից ամենքդ, գոռաց Այծեմնիկը, ով ինձ հետ չըկայ Զաղկոցաձոր նրա անունը պարսիկ Փատլուն է և նրա սերունդը Փալդունից սերւած, ու խլելով ժամկոչ Սարգիս պապու գաւազանը՝ Այծեմնիկը հերարձակ սլացաւ դէպի Զաղկոցաձորի կողմը: Ամբոխը հետեւեց հերոսուհուն. դռների առաջ ու փողոցներում կանգնած կանայք ու աղջիկերք վաղեցին Այծեմնիկի ետեւից. կուսանրցի գաւթում ժողովւած կոյսերը քշոցների փայտերն ու հաստ մոմերն ուսերին դրած հետեւեցին նրան: Քսան վալրկեանում կանացի բանակը հասաւ Զաղկոցաձորի գլուխը:— Ա՛յ գու շուն, գոռաց Այծեմնիկը նկատելով առաջին պարսիկին, որ մագլցելով բարձրանում էր պարսպի գլուխը և գաւազանն իջեցրաւ նրա գլխին, պարսիկը թաւաղորդ ընկաւ անդունդը: Ամբոխը Զաղկոցաձորի լանջը սևացրել

էր, պարսիկները մագլցում էին ինչպէս կատուներ ժաշուերի վրայով և շուտով պիտի հասնէին պարսպի վրայ: — «Քարեր, քարեր ժողովեցէք» գոռաց Ալծեմնիկը և քարի անձրևն սկսեց տեղալ պարսիկների գլխին: Դիմացի բլրի վրայի պարսիկ զօրախումբն սկսեց նետեր թափել հայ կանանց վրայ, բայց վերջիններս առանց լետ նայելու շարունակում էին քարով ջարդել ձորի լանջի վրայի պարսիկներին. մի պարսիկի նետը ցցւեց Ալծեմնիկի թևի փափուկ մսի մէջ: Կրակ կորեց Ալծեմնիկը, ալալացին նրա աչքերը, «մի վախէք» գոռաց նա իր ընկերուհիներին, քաշեց նետը ու իր միւսը պատառոտելով հանեց վերքից, խլեց իր կողքին կանգնած դիտակ զինւորի անեղը և նշան առնելով նետը ցցեց գէմուդէմի բլրի վրայի պարսիկ զօրապետի կրծքում, որը թաւազլոր ընկաւ իր ձիու ոտների տակ: Սարսափելի տղաղակ բարձրացրին պարսիկները, լարեցին աղեղները, մի մի նետ ձգեցին և սկսան փախչել: Հա, հա, հա, հա կրկնաց Ալծեմնիկը, չնայելով իր նրո ստացած վերքին և նրա հետ ամբողջ անձնանէր հայ կանանց բանակը բարձրաձայն քրքիջով ճանապարհ դրաւ փախստական թուլամորթ պարսիկ բանակը: Այդ միջոցին վրայ հասան իշխանական ջահաւորների խումբը և իրենց յարգանքը ցոյց տալու համար ծունկ չոքեցին յաղթական կանանց բանակի առաջ:

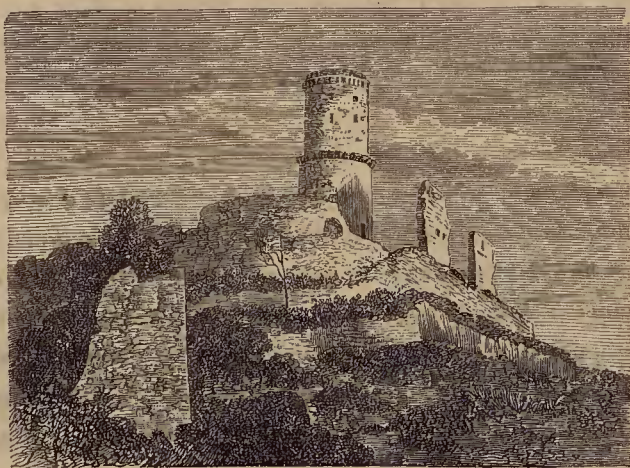
Առաւօտեան արշալոյսը նոր էր բացւում. արեգակի պսպղուն ճառագայթները ոսկեդոյն ներկել էին Անիի հազար ու մէկ եկեղեցիների գլուխը: Ամբողջ Անին խմբւած էր պալատի առաջի հրապարակի վրայ, բոլոր զօրախմբերը գումարւած, շարւած էին: Քաղաքի իշխանը իր թիկնապահներով զօրքերի առաջն էր, մօտակայ տների կողուները և փողոցները լցւած էր ամբոխով. բոլոր այդ արե-

գալով ներկաձ երեսները՝ նայում էին դէպի Ձաղկոցաձորի կողմը, որտեղից պիտի գալին յաղթական կանաչք, իրենց դիւցազնուհի Այծեմնիկի առաջնորդութեամբ:

— Գալիս են գալիս են, լսեց ամբոխի մէջ ու ալիքի պէս ծածանւելով այդ խօսքն անցաւ մի ծայրից միւս ծայր: Փողոցի ծայրում երևեցան հեծելազօր ջահաւորները, նրանք ամենքը ոտով էին և իրանց ձիերը տւել էին յաղթական կանանց, որոնցից շատերը վիրաւոր էին: Ջահաւորներն իրանց ուսերի վրայ բարձր բռնած հանդարտ քայլերով բերում էին Այծեմնիկին, որի կրծքի վրայի սպիտակ վիրակապը ամբողջ կարմրած էր վարդագոյն արիւնով: Զինուորական երաժշտախումբը հնչեց „ողջոյնը“ որ խառնւեց կոյսերի երգի հետ. գրոշակները խոնարհւեցան, լսեց ուրախութեան աղաղակ ամբոխի և զօրքի մէջ: Իշխանն առաջ անցաւ, մօտեցաւ Այծեմնիկին և արտասուքով լի աչքերով համբուրեց նրա ձեռքը և աչքերը ծածկելով աղաղակեց— „Նա մեռած է, սարսափելի ընդհանուր հեծկտանքով հեզհեզաց բոլոր ամբոխը:

Այսպէս մեռաւ այն դիւցազնուհին, որ փրկեց մի միլիոն ժողովուրդ:

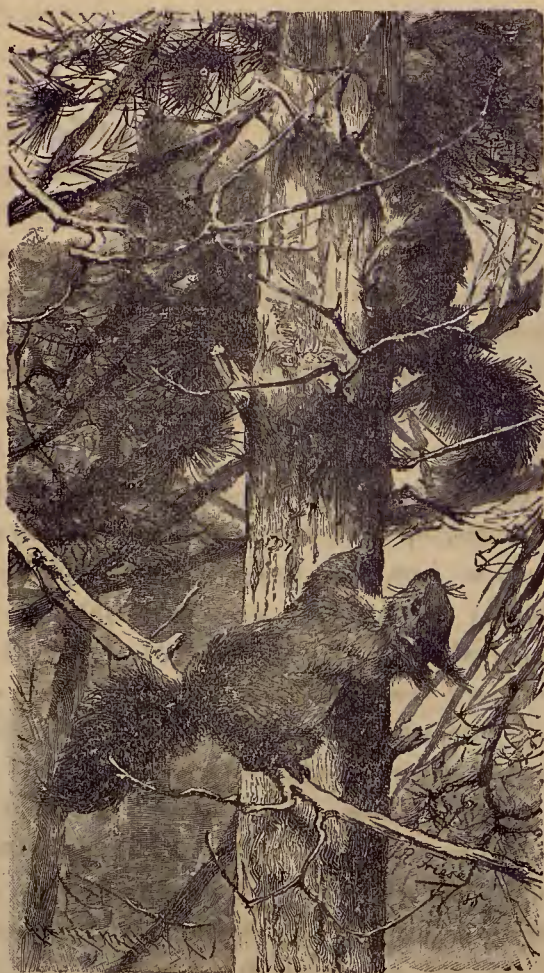
Ս. ՀԱՆՈՒՄԵԱՆ.

Ս Կ Ի Ն Ռ.

ոքրիկ, կլոր դնչով, սուր աչքերով, սուր ատամներով մախմուրի պէս փափուկ մորթով ու երկայնամազ պոչով մի սիրուն կենդանի է սկիւռը և պատկանում է կրծողների դասակարգին: Սկիւռների թագաւորութիւնն անտառներումն է, բարձր ծառերի վրայ. այդտեղ նրանք ապրում են ծառերի փռչակներում, իսկ եթէ փչակներ չեն գտնում, առանց երկար մտածելու խլում են կաշաղակների բոյները, անուշ անում նրանց ձուերը, եթէ ձագեր են լինում, ձագերի համն էլ են տեսնում. շատ անգամ էլ, երբ շատ քաղցած են լինում իրեն կաշաղակին էլ են անուշ անում: Բայց այդ բոլորը սկիւռի համար իսկապէս շռայլութիւն է, նրա իսկական կերակուրն է, գարունը և ամառը, ծառերի կոկոնները, իսկ ձմեռը ընկույզ, որը նա խժուում է շատ մեծ ախորժակով: Սկիւռը իր պոչի օգնութիւնով մեծ ճարպիկութեամբ ուտոտում է մի ծառից մէկի վրայ, մի ոտից միւսը և այդ մեծ զւարճութիւն է պատճառում նրան: Բայց այդ ուրախ ու ձւի գող կենդանին այնքան էլ անպիտի չէ. նա մտածում է իրա ձմեռւան պաշարի մասին. ամառը սկիւռը ժողովում է տեսակ տեսակ սերմեր և ընդեղեններ և պահում է ծառերի փչակներում իբրև ձմեռւան պաշար: Սկիւռի թշնամին բուն է և անտա-

U t h n n a t n

ռալին ագիսը: Բուլից նա հեշտութեամբ ազատուում է ոլոր մոլոր գծերով փախչելով ծառերի վրայից, իսկ երբ արագաքայլ և ճարպիկ ագիսն ընկնում է նրա ետեւից, սկիւռը յանկարծ բանում է իր պոչը, տարածում նրա մագերը, ցցում է ոտերը և կամաց կամաց իջնում գետնի վրայ: Սկիւռը ցուրտ ժամանակ բաւական հոգ է տանում իր վրայ, նրա բոյնի բացառքը միշտ երկու կողմից ծակեր է ունենում և սկիւռը միշտ քամու կողմի ծակը ծածկում է ու հակառակ կողմինը բանում: Սկիւռը եթէ բրնում են փոքր ժամանակ, շատ շուտով ընտանի է դառնում և սովորում է մարդկանց: Նա շատ սիրում է պըտըտել անիւի վրայ: Սկիւռին կանգնեցնում են վանդակի մէջ, անիւի վրայ և անիւը պտտեցնում, սկիւռը ուրախ ուրախ ոտերը խփում է անիւին կարծելով թէ ինքըն է վազողը և ոչ թէ անիւն է պտտուում:— Սկիւռի մորթին թանգադին է և մեծ քանակութեամբ ծախւում է, մանաւանդ շատ են տանում Չինաստան:—

ՎԻՆՈՒՄ ԹԵՒԼ

I.

Լեցարիացիները այսպէս են աւանդում իրանց ազգի բանաստեղծական ծագման պատմութիւնը:

Բայց, առաջ պատմենք այն բոլորը, ինչ որ աշխարհագրութիւնը և պատմութիւնը սովորեցնում են մեզ Նւեցարիայի և նրա բնակիչների մասին:

Այլերը լեռնային մի շղթայ է, որ տարածւում է 3000 մղոն տեղ, Ռօն գետի բերանից սկսած դէպի Մարսէյ մինչև Հսւնգարիայի դաշտերը: Այդ շղթայի օղակները ցածա-

նում են երկու ծայրերում և անըզգալի կերպով խառնւում են դաշտի հետ, իսկ մէջ տեղերում այնպիսի բարձրութիւններ են կազմում, որ անմատչելի են մարդկային թէ քայլերին և թէ նայածքին: Նրանց գագաթները մի բնական ամրոցի ժանիքաւոր գլուխների նման, կապուտակ երկնակամարի վրայ նկարւում են առաւօտները փայլուն սպիտակութեամբ, կէսօրին—վարդագոյն, երեկոյեան—մանիշակագոյն: Այդ արեգակի աւելի կամ նւազ ջերմ ճառագայթներն են, որ

տարածւում են նրանց գաղաթիւները ծածկող յաւիտենական ձիւնի սփռոցի վրայ: Երբ Փրանսիայի կամ Իտալիայի դաշտերի խորքից վաթսուս կամ ութսուն մղոն հեռաւորութիւնից նայում ենք նրանց վրայ, նրանք անհունութեան զգացումն են ներշնչում ծովի և երկնքի նման: Այդ մի տեսարան է, որ ճնշում է տեսնողին և երկիւղ, ահ, սքանչացումն ու հիացումն, ազդելով, մարդուս միտքը մղում է մինչև Աստուած, որի համար միայն ոչ բարձր և ոչ անհուն բան կայ: Բայց աղամորդին խորտակում է այդ սարերի ճարտարապետութեան տակ և սրտի խորքից ձայնում է: Այդ աղաղակը իր փոքրութեան խոստովանութիւնն և ճարտարագործի վեհութեան ներբողեանն է . . .

II.

Շւեցարիական ժողովրդի ազգային բնաւորութիւնը հազազիւտ է մնացել մեր օրերում: Շւեցարիացին մըշտընջենական զիւղացի է. նա բարեպաշտ է, պարզամիտ է, աշխատասէր է, հովիւ է, մշակ է, հայրենասէր է, զինւոր է, արեւստազէտ է, նա մանաւանդ ազատասէր է, իր կեանքը ստրկութեան հետ առււտրի չի դնում: Իր հայրենիքի փոքրութիւնը, իր համար նահանգը ընտանիք է վերածել: Նա աշխարհակալութեան ոչ մի փառասիրութիւն չունի, բայց յաղթելուց նա մշտապէս սոսկում է:

III.

Ալպերի բարձր հովիտները, որոնք ողողած են հեղեղներով, լճերով և ճահիճներով, ծածկւած են բարձրախիտ անտառներով, լի արջերով^{առ} և վայրենի գաղաններով, այդ հովիտները արեւմտեան մարդի ումայութեան և անասլատի վրայ տարած վերջին յաղթութիւններն են

ղան: Հիւսիսական ազգերի մեծ գաղթականութեան ժամանակ, երբ նրանք թաթարստանի անապատներից մըրջիւնների պէս դուրս գալով ողողեցին Եւրոպան, ոտնակոխ անելով արդէն բնակութիւն հաստատած ժողովրդին, ասում են, որ Կեմբրների և մանաւանդ Շւէգացիների փախստական հատուածներ, բւեռային կլիմային արդէն սովոր ցեղեր, տեսնելով այդ բարձր հովիտները, յափշտակեցին այն նմանութեամբ, որ այդանդի բնակտրանները, անտառները, եղէնիները, լճերը, հեղեղները և ձիւնակոյտերը ունէին իրանց հարազատ հայրենիքի հետ: Բարձրահասակ, խարտեաշ, կապուտակն լինելը, երեսի սպիտակութիւնը, քալածքի հանդարտ վեհութիւնը, որ տեսնուում է փոքր նահանգների Շւէցարիայի մէջ, նոյն իսկ ցեղերի և տեղերի անուանների նմանութիւնը հաստատում են Շւէգացիների հետ ունեցած հեռաւոր ազգականութիւնը: Այդ բարբարոսները բերել էին իրանց հետ իրանց հիւսիսական կառքերը: Խտալիայից և Գաղղիայից եկած անապատական քարոզիչներ սերմանեցին քրիստոնէութիւնը նրանց մէջ: Այդ ժողովրդի ժուժկալութիւնը, մաքրութիւնը, բնական բարեպաշտութիւնը, նախապատրաստել էին նրանց նոր վարդապետութեան շնորհները ընդունելու: Աւետարանը հեշտութեամբ յաղթեց նրա հաւատը և սիրտը: Կանաչագեղ հովիտները լցեցին մատուռներով, ճգնարաններով, վանքերով, որոնք յարգանքի առարկայ դարձան այդ ժողովուրդների համար, որ կառավարւում էր աւելի իր աւանդութիւններով, քան օրէնքներով: Շուտով Փրանքները և գերմանացիները, որոնց հատուածները նոյնպէս գտնւում են Շւէցարիայում, թափեցին Գաղղիայից և Գերմանիայից այդ ձորերի մէջ: Նրանց գլխաւորները այդտեղ ամուր գդեակներ շինեցին, նաճեցին գիւղացիներին և հիմնեցին փոքրիկ, միմեանցից անկախ պետու-

թիւններ, որոնք շարունակ մըցում էին միմեանց հետ: Այդ պետութիւնները—դքսութիւններ, կոմսութիւններ, բարոնութիւններ, աւատներ միմեանցից սահմանով բաժանուած էին մի լճով, մի խորխորատով, մի սառցակոյտով, մի սարով, նրանք աւատական վարչութիւններ էին, ծնած նահապետական վարչութիւնից, որ ղեկավարում էր այդ ցեղերը, երբ այդ ցեղերը թափառական էին: Աւատական իշխանը ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ մի սլաորիարք, որի վրանը փոխւել էր ամբարցած բերդի:

Մեծն Կարլսա, որ իր բազուկը տարածել էր բոլոր Արեւմուտքի վրայ, այդ բոլոր իշխանութիւնները և Յելուխտայի բոլոր քաղաքները միացրաւ գերմանական կայսրութեան հետ: Գերմանիայի կայսրն Հելլտեսայի գերագոյն տէրն ճանաչւեց: Քաղաքները մտան կայսրի պաշտպանութեան տակ, որպէս զի կարողանան պահպանել իրանց բարբարոսների և մանաւանդ Հունգարացիների նոր ասպատակութիւններից: Այդ քաղաքներն իրանց համար սլաւոնէշներ և բուրգեր շինեցին. ստիպեցին բերնակիչներին լինել միանգամայն և քաղաքացի և զինուոր, անկախ աւաններ դարձան, և ոսոխներ իշխանների և աբբաների, որոնք մինչև այդ միայնակ իշխում էին գիւղացիների վրայ: Գերմանիայի կայսրը սլահում էր Շւէյտրիայում մի փոխարքայ բղէշիսի անունով, որ դատաստան էր անում ամենքի համար և որ նրա անունով անխտիր բռնանում էր քաղաքների, վանքերի, բերդերի վրայ:

Հապսբուրգի կոմսերը, Արգովի նահանգի մի զօրեղ ընտանիքը, Բասպէրշլիլի կոմսերը, Գուրիխի լճի տիրապետողները, Տօկկէմբուրգի կոմսերը, այդ երկու տների ոսոխները և ուրիշ շատ կարող ընտանիքներ վիճում էին միմեանց հետ այդ սարերի, լճերի, հովիտների տիրապետութեան համար: Նրանց հպատակութիւնը գերմանիայի կայսրութեան՝ լոկ անւանական էր: Նրանց օրէնքները

րոկ իրանց հաճոյքներն էին: Նրանց բարքը նոյնքան վայրենի էր, որքան իրանց բնակւորանը: Նրանց աւանդութիւնները լի են արիւնով, իսկ Տօկհէմբուրգի կօմսերինը հաստատում են նրանց արգարագատութեան կատաղի կամայականութիւնը:

Նրանց ամրոցները շինւած լծի մօտ, ժայռի գագաթի վրայ՝ մի անառիկ ապաստարան էր: Այդ տան իշխաններից մինը, Հենրիկոս Տօգենբուրգ, պսակւել էր Իգա անունով մի կնոջ հետ, որի գեղեցկութիւնը Շւեցարիայի սքանչելիքն էր կազմում: Կոմսը իր գեղանի ամուսնուն որքան սիրահարւած, նոյնքան և նախանձոտ էր: Մի պատահմունք պատճառ եղաւ, որ նրա երջանկութիւնը միջնացնող նախանձի ստւերը առերես երանութեան վերածւեց: Մի օր, երբ կոմսուհի Իգան իր աշտարակի պատուհանների մինից դիտում էր լիճը և հովիտները, անուշադրութեամբ նա բաց թողեց իր ամուսնական մատանին, որ մատից սահելով գլորւում է պատուհանի տախտակի վրայ: Տուն քաշւելով, նա մոռանում է և չի նկատում մատանու կորուստը:

Մի կաշաղակ, սաւառնելով աշտարակի դիւին, արեգակի ճառագայթի տակ մատանու փայլելն է նշմարում. գրաււելով, ինչպէս բոլոր թռչունները, ոսկու փայլից, կաշաղակը սլանում է դէպի պատուհանը և վիզը անցկացնելով վանդակների միջից, տանում է կառուցով մատանին իր բունը, յետոյ տեսնելով որ ոսկին իր ձագուկների համար ոչ մի բանի չի ծառայում, գլորւում է մատանին բնից դուրս և ձգում է մարգագետնի վրայ: Ամրոցի մանկալակներից մէկը, մի քանի օրից յետոյ, որսի դուրս գալով այգտեղ, գտնում է մատանին և չիմանալով ում յանձնել, դնում է մատին, առանց մտածելու թէ դրանից ինչ չարիք կարող է ծագել: Հենրիկոս

կոմսը, նշմարելով մատանին իր մանկլաւիկի մատին, կարծում է, որ իր կինն է ընծայել նրան: Սուանց ստուգելու, միայն իր վրէժխնդրութեան ձայնը լսելով, նա կապել է տալիս միամիտ մանկլաւիկին մի ամենհի ձիու պոչից և ձին սփռում է ժայռերի վրայ խեղճի մարմնի կտորտանքը, յետոյ իր անմեղ կնոջը առնելով բազուկների վրայ, գլորում է նրան անդունդը աշտարակի գլխից: Անդունդը չի ուզում ընդունել անմեղ զոհը: Ժայռի կողքերը ծածկւած լինելով փշոտ մացառներով, գեղեցիկ Իգալի հագուստը և երկար վարսերը փաթաթւում են նրանցով և նա մնում է անվնաս անդունդի եզրին: Գիշերւայ մութին նա փախչում է և գնում ապաստարան խնդրում Ֆիշինկէն վանքում: Ապագայում նրա անմեղութիւնը ճանաչելով, բերաւ ամուսնուն իր ոտքին, բայց Իգան ներելով նրան, մերժեց երկրորդ անգամ նրա կինը լինել:

Նա աւարտեց իր կեանքը վանքի խցերից մինում, աղօթելով իր ամուսնու և թշուառ մանկլաւիկի համար, որ այնպիսի անգթութեամբ զոհ էր եղել մի կասկածանքի:

Լեոնցի

Կըլշարունակի:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

Նշանաւոր ճանապարհորդներէց մէկը, որ երկար ժամանակ ճանապարհորդել է Չինաստանի զանազան կողմերը սլաոմում է հետեւեալ հետաքրքրական և ծիծաղելի աւանդութիւնը, որ նա լսել է Չինաստանի խորքերում: Թիբեթի թագաւորը մի անգամ ուղարկել է իր նախարար Վարդամբօն որ Չինաց կայսեր աղջիկը նշանէ իր որդու Հետ: Վարդամբօն երբ հասաւ Պեկին, այնտեղ արդէն կայսրի աղջկայ համար շատ փեսացուներ էին հաւաքւել: Կայսրը յայտնեց, որ իր աղջիկը կտայ նրան, ով որ կարողանայ թելն անցկացնել իրան առաջարկած ծուռումուռ փայտի միջով:

Վարդամբօն բռնեց մի սարդ կապեց նրա ոտից թելի ծայրը և բաց թողեց նրան փայտի ծակովը, սարդը փայտի միւս ծայրի ծակովը դուրս եկաւ ու այդպիսով թելն անցաւ փայտի միջով: Այն ժամանակ կայսրը նոր խնդիր առաջարկեց լուծելու.— իմանալ թէ 21 աղջկերանցից որն է կայսեր աղջիկը: Վարդամբօն լսել էր որ կայսեր աղջիկը միշտ իր կրծքի վրայ պահում է այն ծաղիկը, որ ձգում է դէպի իրան մեղուններին. երբ 21 աղջիկները շարւեցին, Վարդամբօ ծածուկ բաց թողեց մի մեղու և այդ մեղուն աղջկայ կրծքին կանգնեց, նա ասաց որ սա է կայսեր աղջիկը և ճիշտ դուրս եկաւ. կայսրը համաձայնեց իր աղջիկը Վարդամբօի հետ ուղարկել Թիբեթի արքայորդուն հարսնացու:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ Ն Ե Ր

Առաջարկ. Ե. Առեոխուեսանցի

Տեսնում ես անձ մեծապանծ արքայ
 Կատար է գահին, գահն է փղոսկրեայ.
 Անթիւ ծառաներ նրա շուրջը պատած,
 Հրամանի մնում արքայից կատողած

Բայց մէկ էլ տեսար արքան փոխեցաւ,
 Իր փայլուն գահից վայր զլորեցաւ.
 Այժմ դառել է մի ծառայ յետին,
 Սրբում է շորեր երբեմն էլ գետին:

Բայց քանի օրից դառնում զօրավար,
 Իր գործին հմուտ անվեհեր ճարտար.
 Անթիւ քաջերով գնում կուելու,
 Իր գոռ թշնամու լոյսը մարելու:

Եւ կամ թէ լուսոյ ջահը իր ձեռքին
 Կա ճարտար կերպով ասում ամբոխին.—
 «Ո՛հ, դուք սիրեցէ՛ք լոյսն ու զիտութիւն,
 Որով կստանաք կեանքի փրկութիւն»:

Եւ անում էլի ուրիշ շատ քաներ,
 Որ չի կարելի մի առ մի թել,
 Առ քեզ օրինակ խելագարել է,
 Չուլ ու փախսով իրան գուգել է:

Կամ անշունչ պարկածդառել է մի դի,
 Կամ կուլ է գնում անկշտում գերի,
 Եւ կամ թէ պարան առնում է ձեռքին,
 Ուզում է կախել զօր տալով խելքին:

Ռ Ե Բ Ո Ղ Ս

Խմբ.-հրատ. Տիգրան Նուգարեան

Доз. цензурою Тифлисъ 1890 г. 30-го декабря!

Тип. „Ароръ“ Т. Я. Назарьянъ Уг. Голов. пр. и Бярат. ул.

Ծարունակում է Աղբիւրի 1891 թականի բաժանորդագրութիւնը

ԽՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Կըրատարակւի նոյն ուղղութեամբ, ծրագրով եւ նոյն աշխատակիցների մասնակցութեամբ:

Առաջին պրէմիան է մի գեղեցիկ օլեոգրաֆիա

Ա Ն Ա Ռ Ա Կ Ո Ր Դ Ի Ն

Խ ո գ ա ր ա ծ ա ց ն ե լ ի ս

Աղբիւրի Բ. պրէմիան մեր տարածատու նկարիչ ա. Գեորգ Բաշինջադեանն Ա Ղ Ա Կ Ո Ր Դ Ի Ն ի միջոցով եւ շքեղ ծիթանկարը վիճակ կողքի բաժանորդների մէջ տնայտնայր կամ հոկտեմբեր ամիսն:

Աղբիւրի Գ. պրէմիան գաւ 1892 թ. համար դեկտեմբերի 2-ի հետ կուղարկւի մի պատի-տախտակ եւ մի զբօսանք փոր-բաղիւ օրացոյց: Բացի դրանից, տարւայ ընթացքով կուտաշարկ-ւին հանելուկներ, ռեքուսներ, պարուններ, պարուններ կըստա-նան միջամաններ:

Բաժանորդ զրուող ստանում է Ա. պրէմիան Թիֆլիսում՝ իսկոյն, իսկ միւս քաղաքները ուղարկւում են հերթով, վճարը մեզ հասած օրից մինչեւ մի ամիս:

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻՆ պրէմիայից ստացւած են նորդէն 3000 օր.

Աղբիւրի տարեկան բաժանորդագինը 3 ր. է եւ պրէմիայի ճանապարհածախս պէտք է ուղարկել 28 կ. փոստի մարկա:

Արտասահմանի համար պրէմիաներով 4 բուրլի:

ապառիկ ոչ ոքից չի ընդունում

Հասցեն՝ Тифлисъ, редакция „АГВЮРЪ“

Արտասահմանից՝ Tiflis, (Caucase) rédaction de la revue AGBUR.

Խմբ.-հրատ. Տիգրան Նազարեան

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ Է 1891 ԹԻՒ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տ Ա Ր Ա Ջ

Ը գրիչի

չառկա

Գեղարեստական — գրական — երգիծարանական

պատկերազարդ շաբաթաթերթի

Պատկերազարդ «ՏԱՐԱՋ» շաբաթաթերթը հասցրած կրկնի նկարների կողմից մայրաքաղաքներում հրատարակող շաբաթաթերթի ճոխությունը: Բովանդակության կողմից պատկերազարդ ՏԱՐԱՋ շաբաթաթերթը նայելու ժամանակ կրկնի և բազմակողմանի: Միակամ մասը, որ պատկերազարդ ՏԱՐԱՋ շաբաթաթերթում նկարների հաասար առաջին տեղը կբռնե, կբազմապատկերի մի շարք պատմական և ժամանակակից վեպեր, հանգուցեալ ՐԱՖՖիի, Արա թողած Թանգուգիև ձեռագիրները, պ.պ. Աղայանցի, Պաշտանի, Լեօ, Կուրիշների:

Պատկերազարդ ՏԱՐԱՋ շաբաթաթերթը այս կրտսնի ամեն կրտսնի:

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՏԱՐԱՋ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ՆՊԱՏԱԿԸ

Հայ անդամատունում՝ ցանկ գեղեցիկ և բարդ սերմեր ու արմատներն անել ազգը և շար որում:

ԳԵՂԱՐԵՍՏԱՆ Ընկ նա արտադրողում բանաստեղծի վառ շրթունքով, հրաշագործ նկարչի վրձնիով, թէ սիրտ արտադրող վիպագրի գրքով՝ Տարազում՝ առաջին տեղը պիտի բռնե: Բնաստեղծություն մեր առաջնայ կենքը՝ Ընկ նա արտադրողում վեպով, պատմամով, Ֆելիտանով, թէ կատակով Տարագի գրական մասը պիտի կազմի:

Կանանց խնդիրը, լուսավորում և մեր աշխարհի կնոջ վիճակը, դրոշմներ արդի ընդհանուր գրականության մէջ տիրապետող այդ խնդրի վերաբերեալ վիճարանությունների նետումները պարբերաբար կարճամտաբան Տարազում:

Տարագի մի երրորդական մասը կը կազմեն պատկերներ, նկարներ, տեսարաններ, թէ արդի և թէ անցած գնա-

ցած, գլխավորապես մեր կենքի: Հայ կենք ամեն շաբաթ Տարազում՝ կըզմեն, եւրոպական նորագոյն կարծեսի, ձեռագործի վերաբերեալ նկարներ՝ բացառութիւններով:

Տ Ա Ր Ա Ջ Ի Ժ Ր Ա Գ Ի Բ Ը

Գեղարեստ և գեղութիւն. Պատմական և ժամանակակից վեպեր, պատկերներ, Թատրոնական գրաւմներ: Բանաստեղծություն: Բնաստեղծություն և կենսագրություն: Կար, ձեռ, ձեռագործ և ամեն նորություն արհեստների վերաբերեալ: Տնային արդիւնաբերություն և անտեսություն: Ընսապարհորդություն և արկած: Երաժշտութիւն և Թատրոն: Ժամանակագրական լուրեր, տեղեկութիւններ, յօդաւմներ և այլ: ՓԼԻԿԵՏՈՆ, ծաղր, առած, կատակ: Ետիմասի և այլ խաղեր, ոնքու, հարցեր, խորհուրդներ: Այլապէս, պատասխաններ, յայտարարութիւններ:

ՏԱՐԱՋ պատկերազարդ շաբաթաթերթի տարեկան քաժանորդագինը 6 րուբլի է, արտասահմանի համար 7 րուբլի (20 Ֆր.) Հասցէն՝ Тифлис. ред. и изд. м. Тараз кав. Тифли, (Caucase) Rédaction du journal illustré TARAZ.

Խմբ. Հրատ. Տիգրան Նազարեան